

Antisemittismen

Taler

Kåre Willoch

Dato

27 august 2004

Sted

Molde

Omstendigheter

Innlegg på Bjørnsonfestivalen

1 Anne Frank Stiftelsen utga i 1989 en uvanlig tankevekkende historisk skildring
av antisemittismen. Sambåndet Forlag fortjener takk for at de ga den ut på
norsk i 1993. Denne fremstillingen understreker skremmende tydelig at det er
5 enda meget mer enn katastrofen Holocaust som berettiger en kraftfull aktivitet
for å trygge jødefolket mot nye dramatiske ulykker. Historien viser vekslinger
mellom perioder der man fikk inntrykk av at forfølgelse av mennesker fordi de
var jøder var slutt og nye utbrudd av den samme sykdommen, og i forrige
århundre med enda større voldsomhet enn noensinne før, og vel å merke verst i
Europa. Man kan ikke begrave frykten for at det kan skje igjen.

10

Sporene skremmer i slik grad at det ikke bare må være berettiget, men absolutt
nødvendig å minne om dem hele tiden. Men kampen mot gjentakelser vil lykkes
best som del av det bredere mål å stanse enhver diskriminering og forfølgelse på
grunnlag av etnisitet eller tro.

15

Antakelig er de historiske grunnene til antisemittismen meget sammensatte. De
kan være rene rovdyrholdninger overfor svakere grupper, eller utsikt til å vinne
økt makt eller materielle fordeler ved overgrep. Viktig har tydeligvis vært frykt
for det fremmedartede, og slik mistro overfor minoriteter som noen finner det
20 hensiktsmessig å skape overfor flere grupper i dag. De raseteoriene som ble
brukt mot jødene i de to forrige århundre var vel egentlig først og fremst forsøk
på å finne tilsynelatende vitenskapelige begrunnelser for primitive holdninger.

Men man kommer dessverre ikke forbi at også religiøs tro som ble regnet som
25 kristen, har vært en uhyggelig kraft bak antisemittismen. Man husker Matteus
beretning om Pilatus' forsøk på å hindre justismordet på Jesus, og at de ble
avvist av den jødiske forsamlingen som svarte Pilatus: "La hans blod komme

over oss og våre barn" (Matt 27:25). Dette bibelstedet har kirkefedre, helt fra
30 oldkirkens tid frem til nær våre dager, tolket som et påbud om straff for alle
generasjoner jøder inntil tidenes ende. På dette groteske grunnlag har så
kristenheten begått de mest horrible forbrytelser mot jødiske medmennesker.
Og det ble ikke bedre ved reformasjonen. Som det også minnes om i skriftet fra
Anne Frank Stiftelsen: "Det finnes neppe noen mer forbitret anti-jødiske skrifter
35 i hele den kristne litteraturen enn de som er skrevet av * Martin Luther."

Dermed har antisemittismen gitt overveldende erfaringer med hvor galt det kan
gå når man bygger politikk på ensidig utvalgte sitater fra hellige skrifter, i stedet
for å legge religionsstifternes humane ånd til grunn. I vår tid har kirkene forstått
40 dette, og advart mot alt misbruk av religion til forsvar for overgrep mot
medmennesker. Men fundamentalistiske kristne og deres politiske medløpere
bruker fremdeles utvalgte bibelsteder til støtte for politiske krav som skaper
strid mellom folk. Og de bringer løsrevne sitater fra Koranen for å prøve å vise at
Islam er grusom, mens de fortrenger at Moses gir mer forferdelige anvisninger
45 på brutalitet. De kristne fundamentalister og politiske populister som sprer
ringeakt for andres religion - ofte fordi de mener at de derved støtter Israel -
skaper inntrykk av at nedvurdering av Islam og støtte til Israel hører sammen.
Slike bidrag til "clash of civilizations" kan skjerpe anti-israelske holdninger, og
lett slå over til meget farlige anti-jødiske oppfatninger.

50 I det skrift jeg nevnte slås det også fast at "Gjennom mange århundrer utgjorde
jødene i likhet med de kristne en stort sett tolerert minoritet i de muslimske
landene. De måtte betale en spesiell skatt og var underlagt forskrifter når det
gjaldt klesdrakt, men nøytt større religiøs og økonomisk frihet enn i den kristne
55 verden. Men etter at de første sionistene kom til Palestina mot slutten av 1800-
tallet, forandret dette seg. * Jødiske samfunn i araberverdenen ble nå sett på som
representanter for den sionistiske angriperen. * Fiendskapet mot Israel ble først
overført på israelerne og siden på jødene i sin alminnelighet."

60 Dette ble verre ved utdrivningen av palestinere fra områder som skulle bli Israel,
og senere israelsk okkupasjonen av land utenfor grensen fra 1967,
folkerettsstridige bosettinger av israelske borgere på okkupert land, og brudd på
den okkuperte befolkningens menneskerettigheter. Dette har skjerpet negative
følelser mot Israel, ikke bare i den arabiske og øvrige muslimske verden, men
65 også i Europa og andre verdensdeler. Og man har ikke unngått den uberettigede
overføring av anti-israelske til anti-jødiske holdninger.

Man spør: Kan de europeiske jødernes tidligere lidelse rettferdiggjøre staten
70 Israels overgrep mot andre parter i dag? Eller med andre ord: Kan forbrytelser
som andre mennesker har begått, forsvare at palestinere må avgi land og godta
undertrykkelse nå? Noen svarer at Israel skal kunne forsvare seg selv. Men det
dreier seg jo ikke om forsvar for egne grenser, men erobring for å plassere egne
75 innbyggere på land som Israel ikke har noe rettslig krav på. Verden kan ikke
godta at en parts hellige skrifter kan gi noen rett til å beslaglegge andres land.
Det er ikke riktig at her står rett mot rett. Det finnes ikke moralsk forsvar for en
slik politikk. For det er da ikke noe forsvar at andre også bryter folkeretten når
de er i krig. Skulle man godta at krigens folkerett ikke gjelder når det er krig?

80 Man spør videre: Ville det være moralsk riktig å la være å kritisere en stats
overgrep fordi dens folk har lidd under andres vanvittige overgrep før? Men det
kan jo ikke være slik at den som har lidd overgrep selv, derved får rett til å begå
overgrep mot andre. En slik tankegang ville jo være et angrep mot fundamentet
for enhver rettsstenkning.

85 Derimot er moralsk forkastelig å kritisere eller endog straffe mennesker for
handlinger som de selv verken har begått eller medvirket til. Vestens
rettsstenkning forbyr slikt kollektivt ansvar. Derfor er det feil å kritisere jødene
som gruppe for de handlinger som staten Israel begår: Kritikken må ramme dem
90 som bestemmer og medvirker av egen fri vilje, ikke uskyldige enkeltmennesker.
Kritikk mot staten Israel er en uunngåelig følge av folkerettsstridige handlinger.
Men det må legges all mulig vekt på å markere at slik kritikk ikke berettiger
antisemittisme, fordi antisemittisme rammer både de ansvarlige og de uskyldige.

95 Anne Frank skrev i sin berømte dagbok fra sitt gjemsted under
jødeforfølgelsene under siste verdenskrig: "det er så * grenseløst sørgelig at * det
gamle ordtaket igjen viser seg å være sant: "Det en kristen gjør, må han selv bære
ansvaret for, men det en jøde gjør, må alle jøder bære ansvaret for" ".

100 Ja, det er grenseløst sørgelig når handlinger fra jøder som leder en stat legges alle
jøder til last. Derfor har kritikere av Israel lagt avgjørende vekt på at kritikk av de
jøder som leder en bestemt politikk ikke er kritikk av alle jøder. Derfor er det
ikke bare uberettiget, men skadelig for jødene som folk, når for eksempel Norsk
105 Israel Senter legger til grunn at kritikk mot Israel er ensbetydende med kritikk

mot jødefolket. (NIS-info juni 2004) Ved feilaktig å sette likhetstegn mellom begrepene Israel og jødene generelt, bidrar de til at kritikk mot en stat feiloppfattes som kritikk mot et folk, med de fatale virkninger det kan få. Men
110 det er jo absurd å oppfatte kritikk mot den israelske regjeringens politikk som kritikk mot de israelske jøder som er mot den. Og minst like meningsløst er det å gjøre jøder i andre land ansvarlige for politikken til en stat som de ikke er borgere av. De som likevel setter likhetstegn mellom kritikk av Israel og antisemittisme, gjør verdens jøder en alvorlig bjørnetjeneste, og øker risikoen for
115 reaksjoner mot jøder som ikke har noe som helst ansvar for de handlinger som blir kritisert.

Men denne reaksjonen mot kritikken av Israel er farlig også av andre grunner. De som - for eksempel i USA og Norge - støtter og forsvare Israel's brudd på
120 folkeretten og menneskerettighetene, undergraver mulighetene for at fredsvennene innen Israel kan nå frem med sin kritikk av de samme overgrepene, og nå frem med sine krav om en annen politikk. Det samme gjelder, om dog i mindre grad, de som avfeier det som "ensidig" når kritikk av Israel ikke ledsages av like sterk kritikk av palestinere. Ingen kritikk av Israel kan
125 jo få noen kraft til å føre til forandring, hvis Israels regjering kan regne med at et hvilket som helst brudd på folkeretten eller menneskerettighetene vil føre til kritikk av begge parter. Slik unnfallenhet - som er utbredt i Norge - gjør det lettere for de israelere som vil fortsette med å bryte folkeretten og menneskerettighetene på palestinernes bekostning.

130 Med dette gir de som tror at de er Israels venner støtte til en politikk som kan føre Israel over stupet. Det kan komme en dag da verken Israels egen eller dets alliertes makt lenger er tilstrekkelig til å berge en stat i et osean av forargelse. Derfor må Israel slutte med å fyre opp under det hatet som oppstår ved
135 beslagleggelse av andres land og fornedrelse av et annet folk. Men hvis Israel trekker seg tilbake til grensene fra 1967, mot å få garantier for dets grenser og sikkerhet, da vil Israel gradvis kunne eliminere hatet og få den massive støtte mot eventuelle gjenstående fiender som kan gi endelig fred for den jødiske staten. Og fred mellom Israel og dets naboer vil være et mektig bidrag til
140 kampen mot nye utslag av den hetslige antisemittismen.

Kilde

Fra privat arkiv

Emneoversigt

Antisemittisme, Israel, Midtøsten, Palestina

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/antisemittismen>

150

155

160

165

170

175

180